

BAUDŽIAMOSIOS ATSAKOMYBĖS SAMPRATOS FORMULAVIMO PROBLEMOS LIETUVOJE

Romualdas Drakšas

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios teisės katedros lektorius
Socialinių mokslų daktaras
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-2054 Vilnius
Tel. (370 5) 236 61 67

Straipsnyje nagrinėjamos baudžiamosios atsakomybės sampratos formulavimo problemos Lietuvoje, teorinė ir praktinė jų reikšmė. Pateikiami konkretūs baudžiamosios atsakomybės sąvokos išdėstymo siūlymai siekiant panaikinti atskleistus baudžiamosios teisės teorijos ir praktikos prieštaravimus.

In the article, the problems of a formulation of the concept of criminal responsibility in Lithuania as well as their theoretical and practical importance are discussed. Specific proposals on a formulation of the notion of criminal responsibility are provided in order to eliminate the disclosed contradictions between the theory and practice of criminal law.

Įvadas

Vienas iš aktualiausių Lietuvos baudžiamojoje teisėje kylančių klausimų – baudžiamosios atsakomybės sampratos ir jos turinio suvokimas. Nuo to, kaip suvokiama baudžiamoji atsakomybė, ir kokių teisinių priemonių sistema sudaro jos turinį, priklauso patraukimo baudžiamajon atsakomybėn senaties ir kitų tiek praktinių, tiek teorinių klausimų sprendimas. Dabar Lietuvoje pastebima skirtumų tarp įprastai baudžiamosios teisės doktrinoje pripažįstamos teorinės baudžiamosios atsakomybės sampratos ir susiklosčiusios teismų praktikos. Straipsnio tikslas – suformuluoti Lietuvos sąlygomis priimtinausią baudžiamosios atsakomybės sampratą ir pateikti

siūlymų, padėsiančių panaikinti kilusius šiuo klausimu baudžiamosios teisės teorijos ir praktikos prieštaravimus.

1. Atsakomybė bendriausiu požiūriu suprantama kaip dorovinių, pareiginių, teisinių ir kitokių reikalavimų paisymas. Žmogus yra atsakingas už savo poelgius, kiekvieną jo poelgį galima vertinti pagal tam tikrų elgesio taisyklių atitinkamoje srityje reikalavimus. Atsižvelgiant į tai, kurioje srityje asmuo veikia, atitinkamos galiojančios elgesio taisyklės numato, kaip žmogus privalo elgtis. Priimtų moralinių, etinių, paprotinių ir kitokių elgesio nuostatų nesilaikymas sukelia naują pareigą, kurios asmuo neturėjo, kol šie reikalavimai nebuvo pažeidžia-

mi. Visų minėtų atvejų galima išskirti du bendrus požymius:

- 1) pažeidimą, t. y. asmens elgesio ir pageidaujamo elgesio modelio neatitiktį,
- 2) visuomenės reakciją į pažeidimą,
- 3) valstybės dalyvavimą. Įstatymų numatytais atvejais valstybė taiko sankcijas už pažeidimą.

Taigi teisinė atsakomybė gali būti apibrėžiama kaip neigiama valstybės reakcija į padarytą teisės pažeidimą.

2. Baudžiamoji atsakomybė ir teisinė atsakomybė turi panašių požymių. Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje yra keli baudžiamosios atsakomybės apibūdinimai.

Baudžiamoji atsakomybė – tai valstybės baudžiamųjų teisinių priemonių visuma, taikoma nusikaltimą padariusiam asmeniui [1, p. 366]. Toks baudžiamosios atsakomybės apibrėžimas pateiktas 1998 metų baudžiamosios teisės vadovylyje.

Ten pat pateikiamas dar vienas baudžiamosios atsakomybės apibūdinimas: „Baudžiamoji atsakomybė – tai teisinės pasekmės, baudžiamosios teisės normų taikymo rezultatas. Jos esmė – asmens, padariusio nusikaltimą, pasmerkimas valstybės vardu“ [1, p. 57].

2002 metais išleisto „Namų advokato“ autoriai tikslina baudžiamosios atsakomybės sąvoką, nurodydami jos turinį sudarančias teisinio poveikio priemones. Pagal minėtą leidinį baudžiamoji atsakomybė – viena iš teisinės atsakomybės rūšių. Ją nustato valstybė baudžiamuosiuose įstatymuose ir taiko asmenims, padariusiems nusikaltimus. Jos esmė – valstybės priedartos taikymas asmeniui, padariusiam nusikaltimą, ir kartu šio asmens padaryto nusikaltamo elgesio pasmerkimas. Šio pasmerkimo išraiška – kaltinamajame nuosprendyje numatyti asmeninio ar turtinio pobūdžio suvaržymai, taip

pat apribojimai, kylantys iš asmens teistumo [2, p. 123].

Savo baudžiamosios atsakomybės sampratą yra pateikęs ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas. Pagal jį, baudžiamoji atsakomybė – baudžiamųjų teisinių priemonių visuma, kurią valstybė taiko nusikaltimą padariusiam asmeniui. Jos turinį sudaro nuosprendžio paskelbimas valstybės vardu, bausmės paskyrimas, bausmės atlikimas, teistumas [3, p. 421].

Pažymėtina, kad panašiai baudžiamoji atsakomybė suprantama ir daugelio užsienio autorių, nors kai kuriose Vakarų Europos šalyse baudžiamosios atsakomybės sąvoka paprastai nėra plačiai aiškinama. Dažniausiai pabrėžiamos sankcijos, kurios gali būti taikomos už baudžiamąjį įstatymo pažeidimus [4, p. 23].

Kaip matome, visos pateiktos sąvokos yra labai panašios ir susideda iš dviejų dalių – pasmerkimo ir valstybės taikomų teisinių priemonių. Pabrėžtina, kad daugelis autorių baudžiamosios atsakomybės sąvokoje pasmerkimą supranta kaip vieną iš teisinių priemonių, t. y. kaltinamojo nuosprendžio priėmimą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šį klausimą nagrinėjo detalčiau ir išaiškino, kad baudžiamoji atsakomybė siejama su asmens pripažinimu kaltu ir kaltinamojo nuosprendžio priėmimu [5]. Savo išaiškinimą teismas motyvuoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnyje įtvirtinta nekaltumo prezumpcija ir Baudžiamąjį kodekso 3 straipsniu, reglamentuojančiu baudžiamosios atsakomybės pagrindus.

Taigi, nagrinėdami pateiktas baudžiamosios atsakomybės sąvokas, galime daryti išvadą, kad visi minėti šaltiniai baudžiamąją atsakomybę sieja su kaltinamojo nuosprendžio priėmimu, o jos turinį (t. y. realizavimą) supranta kaip šiuos teisinius nusikaltimo padarymo padarinius – nuosprendžio paskelbimą valstybės vardu, bausmės paskyrimą, bausmės atlikimą, teistumą. Ta-

čiau šis sąvokos ir baudžiamosios atsakomybės turinio suvokimas tiesiogiai prieštarauja tų pačių šaltinių teikiamam baudžiamosios atsakomybės pagrindų ir jų atsiradimo laiko išaiškinimui.

Jau minėtame baudžiamosios teisės vadovėlyje teigiama, kad baudžiamosios atsakomybės pagrindai: įstatymo aprašyta nusikaltimo sudėtis ir veika, kuria pažeistas baudžiamojo įstatymo draudimas ar reikalavimas [1, p. 66]. Taip pat pritariama paplitusiam teorijoje teiginiui, kad baudžiamosios atsakomybės atsiradimas siejamas su nusikaltimo padarymo faktu, ir net galima teigti apie teoriškai atsirandančią latentinių nusikaltimų baudžiamąją atsakomybę. Tačiau baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimas nėra vienkartinis aktas – teismo nuosprendis, o yra ilgas procesas, atsiskleidžiantis tyrimo eigoje. Kaltinamasis teismo nuosprendis yra tik viena iš baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo stadijų. Loginė šių samprotavimų analizė leidžia suformuluoti naują baudžiamosios atsakomybės sampratą.

Baudžiamoji atsakomybė – tai nusikalstamos veikos ir ją padariusio asmens pasmerkimas valstybės vardu. Šios sampratos turinį sudarytų visos teisinės priemonės ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai, atsirandantys padarius nusikaltimą, taip pat padariniai, atsiradę neteisėtos veikos tyrimo metu, skelbiant kaltinamąjį nuosprendį ir po tokio nuosprendžio paskelbimo. Akivaizdu, kad tai gerokai platesnė baudžiamosios atsakomybės sąvoka.

Pabrėžtina, kad valstybėje priimtas baudžiamosios atsakomybės suvokimas turi ne tik teorinę, bet ir labai didelę praktinę reikšmę. Visų pirma sprendžiant patraukimo baudžiamojon atsakomybėn senaties klausimus. Asmuo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, jei suėję patraukimo baudžiamojon atsakomybėn senaties terminai.

Panagrinėkime abi pateiktas baudžiamosios atsakomybės sąvokas ir su jų priėmimu susijusias esamas ir galimas praktines ir teorines problemas.

3. Pirmosios pateiktos baudžiamosios atsakomybės sampratos esmė – valstybės prievartos taikymas asmeniui, padariusiam nusikaltimą, ir kartu šio asmens padaryto nusikalstamo elgesio pasmerkimas. Šio pasmerkimo išraiška – kaltinamajame nuosprendyje numatyti asmeninio ar turtinio pobūdžio suvaržymai, taip pat apribojimai, kylantys iš asmens teistumo. Šiai sampratai pritaria tiek dauguma Lietuvos baudžiamosios teisės teoretikų, tiek Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Pagal šią sampratą patraukimo baudžiamojon atsakomybėn senatis nutrūksta priėmus kaltinamąjį nuosprendį ir asmenį pripažinus kaltu. Tokia nuomonė gana pagrįsta. Reikia atsižvelgti į tai, kad terminas – patraukimas baudžiamojon atsakomybėn – turi būti suprantamas ir aiškinamas kaip baudžiamojo įstatymo terminas. Baudžiamajoje teisėje teisiškai reikšmingi yra du momentai – nusikaltimo padarymas ir sankcijos pritaikymas. Todėl terminas – patraukimas baudžiamojon atsakomybėn – negali būti tapatinamas ar siejamas su tarpinėmis baudžiamojo proceso įstatymuose nustatytomis baudžiamosios bylos tyrimo stadijomis.

Kaip minėta, baudžiamosios atsakomybės turinį atskleidžia Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 3 straipsnio nuostatų analizė. Pagal Konstitucijos 31 straipsnio pirmąją dalį asmuo laikomas nekaltas, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu. Baudžiamojo kodekso (toliau BK) 3 straipsnyje, reglamentuojančiame baudžiamosios atsakomybės pagrindus, numatyta, kad niekas negali būti pripažintas kal-

tu padaręs nusikaltimą, taip pat negali būti nu- teistas kriminaline bausme kitaip, kaip teismo nuosprendžiu pagal įstatymą. Vadinasi, baudžia- moji atsakomybė siejama su asmens pripažini- mu kaltu ir kaltinamojo nuosprendžio priėmi- mu. Tačiau ši argumentacija yra diskutuotina.

Vadovaujamesi išdėstyta logika ir nurody- tais argumentais turėtume baudžiamąją atsako- mybę sieti ne su kaltinamojo nuosprendžio pri- ėmimu, bet su jo įsiteisėjimo momentu. Remiantis dabar galiojančio Baudžiamojo pro- ceso kodekso 366 straipsniu, po kaltinamojo nuosprendžio priėmimo nuteistasis, jo gynėjas, įstatyminis atstovas, nukentėjęsysis ir jo atsto- vas bei prokuroras turi teisę paduoti apeliaci- nius skundus¹. To paties kodekso 380 straipsny- je nurodyta, kad apeliacinės instancijos teismas dėl nuosprendžio priima tokias nutartis:

- 1) atmeta apeliacinį skundą;
- 2) panaikina nuosprendį ir perduoda bylą iš naujo tirti arba iš naujo nagrinėti teisme;
- 3) panaikina nuosprendį ir nutraukia bylą;
- 4) pakeičia nuosprendį.

Pabrėžtina, kad panašios nuostatos įtvirtin- tos ir naujajame Lietuvos Respublikos baudžia- mojo proceso kodekso (toliau BPK) 312 straips- nyje ir 326 straipsnyje – neliko tik apeliacinio teismo teisės perduoti bylą iš naujo tirti arba iš naujo nagrinėti teisme.

Taigi darytina išvada, kad asmuo galutinai pripažįstamas kaltu tik įsiteisėjęs kaltinamajam nuosprendžiui. Todėl, atsižvelgiant į prieš tai iš- dėstytus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo argu- mentus, galima manyti, kad baudžiamoji atsa- komybė atsiranda tik įsiteisėjęs kaltinamajam nuosprendžiui ir patraukimo baudžiamojon at- sakomybėn senatis turi būti skaičiuojama iki įsi- teisėjęs kaltinamajam nuosprendžiui. Vadinasi,

iki kaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimo ne- galimi jokie veiksmai, kurie sudaro baudžia- mosios atsakomybės turinį, t. y. neįsiteisėjęs kaltinamasis teismo nuosprendis negali būti vykdomas jokiais aplinkybėmis. Tačiau Lie- tuvos Aukščiausiasis Teismas padarė tik dali- nes išvadas ir teisingai konstatavęs, kad negali- ma baudžiamoji atsakomybė tol, kol asmuo nepripažintas kaltu, pamiršo apeliacinį procesą ir jo galimybes.

Antra problema, susijusi su nagrinėjama bau- džiamosios atsakomybės samprata, – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nurodyto baudžiamosios atsakomybės turinio neatitiktis galiojančiai teis- mų praktikai bei baudžiamojo proceso įstaty- mams.

Minėta, kad nagrinėjamos baudžiamosios at- sakomybės sampratos šalininkai, tarp jų ir Lie- tuvos Aukščiausiasis Teismas, baudžiamosios atsakomybės turinį supranta kaip šiuos teisi- nius nusikaltimo padarymo padarinius – nuosprendžio paskelbimas valstybės vardu, baismės paskyrimas, baismės atlikimas, teis- tumas. Vadinasi, suėjęs patraukimo baudžiamo- jon atsakomybėn senaties terminams, negalimi jokie veiksmai, sudarantys jos turinį. Tačiau da- bar galiojančio Lietuvos Respublikos BPK 5 straipsnio antroje dalyje numatyta, kad jeigu teismo nagrinėjimo stadijoje iškyla aikštėn aplinkybė, jog yra suėję senaties terminai, teis- mas nagrinėja bylą iki pabaigos ir priima išteisi- namąjį nuosprendį arba kaltinamąjį nuospren- dį ir atleidžia nuteistąjį nuo baismės. Tai rodo, kad Lietuvos Respublikos BPK autoriai ir Lie- tuvos teismai, vykdamys minėto straipsnio nuo- rodas, nuosprendžio paskelbimą valstybės var- du nelaiko baudžiamosios atsakomybės turinio elementu ir faktiškai sutapatina baudžiamosios atsakomybės ir baismės sampratas².

¹ Turimas omenyje Lietuvos Respublikos baudžia- mojo proceso kodeksas, galiojantis nuo 1961 m. birže- lio 26 d.

² Licka vicintelis baismės ir baudžiamosios atsako- mybės skirtumas – teistumas.

Problemiški nagrinėjamos baudžiamosios atsakomybės sampratos požiūriu yra kardomojo kalinimo paskyrimo ir įskaitymo į bausmę atvejai. Ankstesniojo Lietuvos Respublikos BK 48 straipsnyje buvo numatyta, kad kardomasis kalinimas įskaitomas į bausmės laiką, kai skiriamas laisvės atėmimas. Tokia pat nuostata numatyta ir naujojo Lietuvos Respublikos BK 66 straipsnyje. Tačiau jei kardomasis kalinimas nesudaro baudžiamosios atsakomybės turinio, ar jis gali būti įskaitomas į bausmę, kuri yra baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma. Darytina išvada, kad kardomasis kalinimas pripažįstamas baudžiamosios atsakomybės turinio elementu, arba tai yra išimtis, įstatymų leidėjo numatyta siekiant palengvinti nuteistojo padėtį³.

Reikia pripažinti, kad naujasis Lietuvos Respublikos BK iš dalies išsprendė nurodytus netikslumus, todėl galima manyti, kad bus išspręstos ir praktinės problemos, straipsnyje, reglamentuojančiame senaties terminus, atsisakyta baudžiamosios atsakomybės sąvokos, o atskaitos tašku nurodytas kaltinamojo nuosprendžio priėmimo momentas. Naujojo Lietuvos Respublikos BK 95 straipsnyje kalbama apie kaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatį, tuo atsiribojant nuo teorinių ginčų apie baudžiamosios atsakomybės suvokimą. Pažymėtina, kad naujojo Lietuvos Respublikos BPK 3 straipsnio nuostatos, nors ir neaprieštarauja Lietuvoje pripažįstamam baudžiamosios atsakomybės turinio suvokimui, vis dėlto vartojama baudžiamosios atsakomybės senaties sąvoka, kuri nėra tokia tiksli kaip kaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties samprata. Taigi naujasis Lietuvos Respublikos BPK neatsiriboja nuo tebetrunkančių teorinių diskusijų apie baudžiamosios atsakomybės

suvokimą ir iš dalies prieštarausja naujamam Lietuvos Respublikos BK. Autoriaus nuomone, minėtu atveju šių dviejų kodeksų vartojamos sąvokos turi būti suvienodintos ir tiksliau būtų vartoti kaltinamojo nuosprendžio senaties sąvoką.

4. Minėta, kad yra autorių, baudžiamąją atsakomybę suprantančių kaip nusikalstamos veikos ir ją padariusio asmens pasmerkimą valstybės vardu. Šios sampratos turinį sudaro visos teisinės priemonės ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai, atsirandantys nusikaltimo tyrimo metu, skelbiant kaltinamąjį nuosprendį ir po tokio nuosprendžio paskelbimo. Taigi baudžiamosios atsakomybės atsiradimas siejamas su nusikaltimo padarymo faktu ir nusikaltimo tyrimo pradžia. Autorių, palaikančių tokią baudžiamosios atsakomybės sampratą, nuomone, net esant neišaiškintiems nusikaltimams teorinė baudžiamoji atsakomybė kyla asmeniui, kuris padarė nusikalstamą veiką [1, p. 66]. Šiuo atveju konstatuoti baudžiamosios atsakomybės atsiradimą nesvarbu, jog toks asmuo neišaiškintas, svarbiau, kad jo padaryta veika pripažįstama nusikalstama ir yra smerkiama valstybės vardu. Pasmerkimas galėtų pasireikšti visomis teisinėmis priemonėmis, atsirandančiomis tiriant nusikaltimą ar užfiksuoiant jo padarymo faktą. Tačiau šiuo atveju tektų atskirai vertinti baudžiamosios atsakomybės atsiradimo ir patraukimo baudžiamojon atsakomybės sąvokas. Jei priėmus pirmą nagrinėtos baudžiamosios atsakomybės sampratą baudžiamosios atsakomybės atsiradimo momentas sutampa su patraukimo baudžiamojon atsakomybės momentu, tai nagrinėjamu atveju toks sutapimas faktiškai negalimas. Baudžiamoji atsakomybė atsiranda nežinomam asmeniui tik užfiksavus nusikaltimo faktą⁴. Baudžiamojon atsakomybės traukiamas

³ Greičiausiai kardomąjį kalinimą reikėtų laikyti išimtimi, nes antraip keistusi baudžiamosios atsakomybės turinys ir samprata.

⁴ Būtent šis nusikaltimo fakto užfiksavimas leidžia teigti apie nusikaltėlio ir jo padarytos veikos pasmerkimą valstybės vardu.

konkretus asmuo, jam taikomos baudžiamojo poveikio priemonės. Šios teorijos šalininkų nuomone, jau asmens paskelbimas įtariamuoju yra viena iš patraukimo baudžiamajon atsakomybės formų [1, p. 67]. Tačiau išryškėja keli diskutuoti šios argumentacijos dalykai.

Visų pirma atkreiptinas dėmesys į galimą asmens, kuris traukiamas baudžiamajon atsakomybės, ir asmens, kuriam atsiranda baudžiamoji atsakomybė, nesutapimą. Teoriškai baudžiamoji atsakomybė atsiranda asmeniui, kuris kaltas padaręs nusikaltimą. Taigi veiksmai, sudarantys patraukimo baudžiamajon atsakomybės turinį, gali būti taikomi asmeniui, kuris iš tiesų nepadarė nusikaltimo ir teismo nebūs pripažintas kaltu. Tokia padėtis, nors ir yra galima ir dažnai pasitaiko, yra nesuprantama. Būtina atsižvelgti į tai, kad ankstesniojo Lietuvos Respublikos BK 3 straipsnis ir naujojo Lietuvos Respublikos BK 2 straipsnis pabrėžia atsakomybės už kaltai padarytą veiką principą⁵. Vadinasi, negalima kalbėti apie baudžiamosios atsakomybės atsiradimą nekaltam asmeniui (ar nekaltos asmens patraukimą baudžiamajon atsakomybės).

Tokia atsakomybės sąvoka būtų priimtina tik jei visiškai atskirtume patraukimo baudžiamajon atsakomybės ir baudžiamosios atsakomybės atsiradimo momentus. Patraukimą baudžiamajon atsakomybės reikėtų suprasti kaip asmens kaltinamuoju nuosprendžiu pripažinimą kaltu (tiksliau tokio nuosprendžio įsiteisėjimą), o baudžiamoji atsakomybė atsirastų užfiksavus nežinomo asmens nusikaltimo padarymo faktą. Šiuo atveju baudžiamoji atsakomybė atsirastų dar nežinomam asmeniui, kuris padarė nusikaltimą, o patrauktas baudžiamajon atsakomybės asmuo būtų tik jo kaltumą patvirtinus

⁵ Asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką ir veikos padarymo metu iš jo buvo galima reikalauti atitinkančio įstatymus elgesio.

teismo nuosprendžiu. Tokia padėtis taip pat nelegiška. Būtina atsižvelgti, kad dažniausiai asmuo, kuris padarė nusikaltimą, ir asmuo, kuriam taikomos baudžiamojo poveikio priemonės, sutampa. Taigi jam lyg ir atsiranda baudžiamoji atsakomybė, bet ji, nepaisant visų poveikio priemonių, nerealizuojama ir asmuo netraukiamas baudžiamajon atsakomybės iki kaltinamojo nuosprendžio. Baudžiamoji atsakomybė lyg ir yra, bet ji nerealizuojama, nors taikomos visos poveikio priemonės, kurios, pagal nagrinėjamą sampratą, sudaro baudžiamosios atsakomybės turinį. Susidaro nesuprantama ir nepaaiškina ma padėtis.

Pritarus šiai baudžiamosios atsakomybės sampratai, atsirastų sunkiai išsprendžiamų galiojančių baudžiamųjų įstatymų ir baudžiamosios teisės teorijos prieštaravimų. Siekiant pašalinti tokius prieštaravimus tektų keisti ne tik Baudžiamąjį kodeksą, bet ir Lietuvos Respublikos Konstituciją⁶.

5. Pabrėžtina, kad pasirinkus pirmą nagrinėtą baudžiamosios atsakomybės sąvoką, kurios esmė – valstybės prievartos taikymas asmeniui, padariusiam nusikaltimą, ir kartu šio asmens padaryto nusikalstamo elgesio pasmerkimas, o pasmerkimo išraiška – kaltinamajame nuosprendyje numatyti asmeninio ar turinio pobūdžio suvaržymai ir apribojimai, kylantys iš asmens teistumo, taip pat pastebimi minėti neaiškumai ir neatitiktys. Tačiau kitaip nei pasirinkus antrąją baudžiamosios atsakomybės sąvoką iškylančios problemos, šie neaiškumai ir neatitiktys palyginti lengvai išsprendžiami.

Minėta, kad vertėtų suderinti įstatymuose vartojamas sąvokas. Naujajame BK vartojama kaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties

⁶ Konkrečiau – Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnį.

samprata dabar labiau tinka sprendžiant Lietuvoje kylančias praktines problemas, nei naujajame BPK vartojama baudžiamosios atsakomybės senaties sąvoka. Todėl siūloma pakeisti BPK 3 straipsnio 1 punkto antrąją dalį, ją suformuluoti taip:

Baudžiamasis procesas negali būti pradedamas, o pradėtas turi būti nutrauktas:

2) jei suėjo kaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminai.

Taip pat būtina atkreipti dėmesį į jau minėtą problemą, kada asmuo pripažįstamas kaltu ir atsiranda baudžiamoji atsakomybė. Pabrėžtina, kad baudžiamuosiuose įstatymuose vartojant

kaltinamojo nuosprendžio senaties sąvoką, tai lieka tik teorine problema.

Išvados

Dabar Lietuvoje teismų praktikoje ir baudžiamosios teisės teorijoje būtų tiksliau įtvirtinti šią baudžiamosios atsakomybės sampratą:

Baudžiamoji atsakomybė – tai valstybės prievartos taikymas asmeniui, padariusiam nusikaltimą, ir kartu šio asmens padaryto nusikalstamo elgesio pasmerkimas. Šio pasmerkimo išraiška – kaltinamajame nuosprendyje numatyti asmeninio ar turtinio pobūdžio suvaržymai, taip pat apribojimai, kylantys iš asmens teistumo.

LITERATŪRA

1. Baudžiamoji teisė. Antras papildytas leidimas. Vilnius, 1998.
2. Namų advokatas. Vilnius, 2002.
3. Teismų praktika Nr. 15. Vilnius, 2001.

4. Astemirov Z. A. Problemy teorii ugolovnoj otvetstvennosti i nakazaniy. Machačkala, 1987.

5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. lapkričio 12 d. nutartis byloje Nr. 2K-280/1999.

THE PROBLEMS OF THE CONCEPTION OF CRIMINAL RESPONSIBILITY IN LITHUANIA

Romualdas Drakšas

Summary

One of the most urgent problems in Lithuanian criminal law is a perception of the conception of criminal responsibility and its contents. A settlement of the problem of a prescription in calling somebody to account for criminal acts as well as other practical and theoretical problems depend on the way of perception of criminal responsibility and the legal measures included into its contents.

Responsibility in the general sense is considered as heading to moral, duty-related, legal and other requirements. Criminal responsibility is defined in a similar way. At present, several definitions of criminal responsibility are found in works of criminal responsibility theorists of Lithuania.

A considerable part of authors state that criminal responsibility is one of the types of legal responsibility. It is defined by the State in its penal laws and applicable to persons having committed a crime. Its essence is an application of compulsion from the side of the State to a person having committed a crime and simultaneously a condemnation of the felonious conduct of such person. The expression of such condemnation are restrictions related to the person and his/her property provided in the judgement as well as other restrictions arising from previous convictions of the person. Other authors perceive criminal responsibility as a condemnation of criminal deed and the person having committed it on behalf of the State.

The contents of such conception consist of all legal measures and the legal consequences of the criminal deed that appear on the investigation of the crime, on the declaration of the judgement and after the declaration of such judgement.

After an analysis of the arguments as well as the theoretical and practical problems that arise while one or another theory is being supported, the author concluded that at present in Lithuania it would be purposeful to accept the following conception of criminal

responsibility in practice as well as in theory of criminal law:

Criminal responsibility is an application of compulsion from the side of the State to a person having committed a crime and simultaneously a condemnation of the felonious conduct of such person. The expression of such condemnation are restrictions related to the person and his/her property provided in the judgement as well as other restrictions arising from previous convictions of the person.

Įteikta 2003 m. balandžio 11 d.